

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. Hajnal-utca 2.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.

Félévre 4 „

Negyedévre 2 „

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Az ülészak elején.

Uj parlamenti ülészak elején állunk. Szombaton delelőtt nyitották meg ismét a magyar törvényhozás tanácsstermeit és a honatyák, a törvényhozók hosszú pihenés után megújult erővel fognak a munkához, melynek célja a haza felvirágzása és a honpolgárok boldogsága.

Igenis a haza felvirágzása és a honpolgárok boldogsága a cél. De vajjon mind a képviselők törekednek-e erre a célra? Némely országgyűlési beszéd valóban nagyon alkalmas ennek a feltevésnek lerontására, sőt egyenesen azt a meggyőződést kelti, hogy azok az emberek, kik az ország színe előtt faj- és osztálygyűlöletet hirdetnek, nem kívánhatják a haza javát, a polgárok jólétét.

A 413 képviselő közt van tizenhét olyan férfi, kinek nyíltan bevallott óhaja a béke- és rendzavarás és üldözés. Tizenhét ember megragad minden alkalmat, hogy egy felekezet ellen izgasson, hogy a szenvedélyeket a zsidók ellen felkorbácsolja, ugyanazon magyar zsidók ellen, kik azt tartják, hogy vérük, gondolkodásuk és érzelmeik magyar és magyar akar maradni minden körülmények között — örökre.

De ez rájuk nézve csak egy indokkal több az üldözésre. Oly időben, midőn kormány és társadalom egyaránt óriási áldozatokat hoz a magyar nemzeti eszme izmosítása érdekében; midőn minden magyar ember vérét és vagyonát kész latba vetni, hogy a magyarság tulsúlyát biztosítsa; midőn egyleteket alakítunk, melyeknek célja legyen magyarokat fentartani és magyarokat nevelni: ekkor létezik egy párt a magyar parlamentben, mely a zsidó magyarok elidegenítését, a magyar nemzet testéből kizárását tüzte ki szennyos lobogójára.

A mióta ez a párt keletkezett, a viszonyok megváltoztak — igaz. Három, négy évvel ezelőtt nagy tér nyílt meg a népámitók előtt. Karjaikba vetette magát mindenki, a ki vagy nem akárt, vagy nem tudott dolgozni; minden kétes ekszisztencia tőlük várta bizonytalan helyzetének jobbra fordulását.

A viszonyok már többé nem olyan vadak. A népámitás idővel első sorban magukon az ámitók lelketlen szájhősein szokta megboszulni magát. Ez itt is így történt, mint minden mozgalom, mely hamis alaptól kiindul.

Az antiszemita-párt vezérei többé-kevésbé kompromittálva vannak. Az egyik sikkasztott, a másik

váltót hamisított, a harmadik bolond, a negyediknek esze nincs, az ötödik vizet hirdet és bort iszik, a hatodik sokat ígér és keveset sem tart meg, a hetedik és a többi pedig üresfejű szájhős, kiknek se tudományuk, se pénzük, de még kellő komolyságuk sincsen. Az eféle embereknek elég három négy év, hogy lejárvák magukat és ép azért bizton állithatjuk, hogy ez emberek a parlamentben szerepüket lejátszották, de ez még nem jelenti azt, hogy velük az antiszemitás is megsemmisült legyen.

Elég sajnós, hogy ez nincs így. A törvényhozás termében ép úgy, mint kint a társadalomban nagyon sokan vannak, kik a zsidót idegennek tartják, kik a hivatalból kizárják, társadalmilag pedig elszigetelik és mindenkor készek oly törvényeket és rendszabályokat támogatni, melyek a zsidók jogainak megsértését eredményezik. És ezek az elemek veszedelmesebbek, mert titokban, négy szemközt, baráti körben bujtogatnak és így felvannak mentve a bizonyítás alól, mely gyakran a legnevetesegebb színben tünteti fel rágalmaikat és hazudozásait.

De veszedelmesek ezek az elemek azért is, mert semki sem tudja, hol vannak, merre járnak, mennyien vannak és kit keritenek hálójukba. S így védeni sem védhetjük magunkat ellenük.

Hogy a legközelebbi ülészak alatt ezek a titkos antiszemita nagyobb tevékenységet fognak kifejteni, mint nyílt elvtársaik, az több, mint valószínű. És ez — fájdalom — így lesz mindaddig, míg a kormány és a társadalom tüntetőleg be nem bizonyítja, hogy zsidó és keresztény magyar között különbséget nem ismer és hogy a hivatal vagy egyéb bizalmi állás betöltésénél nem a felekezet, hanem arra való tekintet nélkül, egyedül a kvalifikáció bir döntő befolyással. **Argus.**

Válasz Sz. H. urnak.

Tekintetes szerkesztő ur!

Az ön szivessege abba a helyzetbe juttatott, hogy bepillantást szerezzek egy levélbe, melyet Sz. H. ur Ungvárról intézett az Egyenlőség szerkesztőségéhez, és a melyben az általam közzétett adatok ellen azon kifogás emeltetik, hogy azok nemcsak gyanusítják, de rágalmaznak is az irodát, mert Sz. H. ur, kinek állítása szerint, gyakran volt alkalma Simon urral beszélni, mindig arról győződött meg, hogy az orth. és neolog hitközsé-

gek egyesítését szívből kívánja. Az én válaszom erre egyszerűen csak az, hogy Simon ur rendesen máskép beszél és máskép cselekszik — és főleg vidéki emberek előtt, kiket kivétel nélkül, jámbor balekoknak tekint.

Azok előtt kik az ő intenczióit ténykedéséből ismerik, soha sem szól oly melegen az egyesítésről, hanem ellenkezőleg azzal rettentí el, hogy azzal a fanatikus orthodox elemmel egyesülni nem lehet, ép oly kevéssé, mint a hogy olaj a vízzel nem egyesülhet.

Az ellenvetésekre aztán szánalmasan mosolyg és azt mondja: Kedves úram, ön idealista! Én jobban ismerem az orthodoxokat. Hagyjuk őket és örüljünk, hogy nem kell vesződnünk velük. Hogy Simon ur Sz. H. ur előtt más hangon beszélt, azt tulajdonítsa annak, hogy Simon ur létezésének egész titka abban áll, hogy embereivel el tud bánni. A helyzetet alaposan ismerőssel szemben nem merészelt volna oly hypokrizist elkövetni, mint a milyent Önnel szemben elkövetett akkor, midőn azt állítá, hogy mily ártalmas »a három községi rendszer.«

Ha Ön annyira nem lett volna elragadtatva Simon ur „békülékeny szelleme által“ akkor bizonyára rögtön feltűnt volna, hogy hát tulajdonképen ki tartja fen a »három községi rendszer« keretét? Vagy nem Schweiger és Simon urak azok, kik törvényt, jogot, tisztességet és méltányosságot kijátszva és megtagadva bitorolják azt az állást, mely a zsidóságot neolog és orthodoxra osztani van hivatva? Simon urnak vakmerősége eléggé kitűnik, midőn ő egy oly előkelő és intelligens hitközség előjárói tagjának, mint a milyen az ungvári haladó hitközség, azt merészli mondani, hogy ő az egyesülést »szívből« kívánja, mert a »három hitközségi rendszer« veszedelmes.

Ennyi bátorsággal bolondítani, valóban csak attól telik, aki ismeri azt a kultuszt, melyet a vidéken bizonyos névre szert tett emberekkel üznek. Simon ur jól

tudja, hogy őt a vidéken legalább is a zsidó pápa nunciatusának tartják s így minden szava gondviselészerű kijelentés gyanánt vétetik.

Én tehát nem csodálkozom, hogy Sz. H. ur is felült neki; vigasztalja magát azzal, hogy ő nem az els. és nem is az utolsó, a kit Simon ur nagyképüsködése félre vezetett. Még csak arra kérem Sz. H. urat, függessze föl az én első közleményem fölötti ítéletét mindaddig, míg Simon urtól határozott választ nem kapott arra, hogy ha ő olyan „fájdalmasan tekint a hármass hitközségi rendszerre« — hát miért nem mond le amugy is törvényellenes állásáról, miért ragaszkodik hozzá oly szívósan és miért fázik olyan nagyon a kongresszustól, mely a leghivatottabb eszköz lenne arra, hogy a zsidóságot egyesítse? Hitközségeket egyesíteni, hogy neologgá válván, az ő irodáját és hatalmát emeljék, azt elhisszük neki, hogy szeretné; de mit tett ő ez egyesítések érdekében?

Mit adott önnek, igen tisztelt Sz. H. ur egyebet mézes szavaknál? Próbáljon csak valamely pozitív kérelemmel hozzá fordulni, majd meglátja, hogy akkor többé nem fog olyan »nagy fájdalommal« a hármass hitközségi rendszerről szólni. Azért ismétlem, tisztelt Sz. H. uram, hogy az — m. betűs cikkirő nem olyan könnyelmű, hogy indokolatlanul valakit gyanúsítson és ha én nekem minden kétséget kizáró bizonyítékaim nem volnának arra nézve, hogy Simon és Schweiger urak a kérdéses ügyben Reich Ignázz urral szövetkeztek, akkor bizonyára közzétenni nem merészelttem volna, sokkal nagyobbra becsülve e lapot és e lapok szerkesztőjét, sem hogy én légből kapott hírekkel hitelét rontsam és ezzel a zsidó magyarok egyetlen sajtó organumának tekintélyét aláássam. Maradok Sz. H. urnak szíves üdvözzel, tekintetes szerkesztő urnak alázasatos szolgája

—m.

TÁRCZA.

Gáoniták, karaiták és samaritanusok.

— Az „Egyenlőség“ tárczája. —

Csukási Fulöp és Schön József fővárosi tanítók legújabbán megjelent »A zsidók története« című könyvéből át vesszük a következő cikket, mely a zsidóság különböző szektáival foglalkozik. Az olvasó, ki a fentjelzett szekták nevével gyakran találkozott, anélkül, hogy azok tulajdonképeni eredetét ismerné, e rövid cikkben találni fogja az indokokat is, melyek e szekták alakításának alapját képezik.

Az említett történeti mű ezen része így hangzik:

A G á o n i t á k.

A Sura és Pumbadita városokban lévő iskolák főnökei az arab korszakban a Gáonim (nagy méltóságú) fényes nevét viselték. Nemcsak mint tudósokat tisztelték őket, hanem mint a zsidóság legfőbb tisztviselőit és fejeit oly annyira, hogy magasabban álltak a resgalutáknál. Minden vidékről hozzájuk sereglettek tanítványok és tudnivágyók, minden vallástörvényi kérdésben az ő szavuk döntött; hírnököket küldének szét parancsokkal és hirdetésekkel az országokba. Gazdag ajándékokat küldének nekik és rendes jövedelmük volt, melyet nagyrészt tanítványaik fenntartására fordítottak.

A Gáoniták működésükről, kiknek nevei Serira Gaon egy gyakran nyomatott körlevélben az utókorra száraztatott, csak nagyon keveset tudunk. A nyolczadik század közepetáján Sabchából való Achai rabbi Seeltót című művet szerzett, mely müben 171 a pentateuch fejezetei mintájára rendezett előadásokban, az illető törvényeket a Talmudból való kivonatokkal magyarázta. Az akkori kor szükségleteihez képest a Talmudhoz való jó

kézikönyvet szerkesztettek a vak Jehudai gáon és Simon Kahira. Utóbbi a 613 törvény száma szerint „Halachot Gedolot“ czimen nagy törvénygyűjteményt szerzett. Amramgáon (869—881) megalapítója lön a lyurgiai imarendszernek, melyet Sziddur-jában (imakönyv) megállapított és melyet az európai zsidó hitközségek elfogadtak; kortársa pedig Szemach, Paltói fia (Pumbaditában) magyarázó szótárt irt a Talmudhoz ezen czimen: »Aruch«. Nachson Gaon Surából szintén irt magyarázatokat a Talmudhoz továbbá az állat-levágás módjára vonatkozó tárgyalást, mely azonban elveszett. — Végre a zsidó naptár-ügyhöz kulcsot (881—889).

Leginkább kivált a gáoniták közül Saadiás, József fia, ki 892-ben Fajumban, Egyptom városában született. Ő volt a zsidó tudomány megalapítója. Nagyszerű tudományossága, kimagasló jelleme, és szigorú igazságérzete magukra vonták a főiskolák figyelmét. 928-ban Dávid, Zakai fia, a számüzöttség fejedelme a surai főiskola gaonjává hitta meg, s a már felbomlásnak indult intézet ismét visszanyerte előbbi tekintélyét. De olyan szilárd jellemű ember, mint Saadiás nem élhetett sokáig békeességben az önző fejedellemmel. Történt t. i., hogy a fejedelem gazdag nyeresemény tekintetéből, egy örökösödési pörben igazságtalanul ítelt, a mihez Saadiás sem hozzájárulását, sem aláírását nem akarta adni, a miért is a fejedelem hivatalától megfosztotta, atok alá helyezte és József, Satia fiát, nevezte ki utódjául. De Saadiás sem ijedt meg árnyékától, ő meg Dávid fejedelemtől azt mondá, hogy méltatlan az ő hivatására, s annak testvérét, Jósia-Hasánt nevezte ki a számüzöttség fejedelmévé. Mindkettőnek jelentékeny pártja vala, miért is a peres ügy a kalifa elé került. Ez a fejedelem részére hajolt. Saadiás kénytelen volt Surából eltávozni, s több éven át visszavonultan élt Bagdadban, hol legjobb iratait írta. Ezen vitának, mely a községeket két pártra osztotta s nagyon szomorú eseményeket szült, véget vetett egy Bagdadból való előkelő ember. Eszter böjtjének estéjén kibékült a két ellenség

A jesivák.

I.

Ezen iskolák az őskorból származnak, a mikor a zsidósággal össze voltak növe. Ilyen iskolának célja az volt, hogy az ifuságot vallásos szellemben nevelje és oktassa. Ha valamelyik tanuló a talmudi téren kivált, akkor abban a reményben ringathatta magát, hogy valami szerény rabbi állomásra fog szert tenni. A zsidó gyűlölte azt a rabbit, a ki már ifjúkorától fogva erre a pályára szánta magát, de tisztelte és szerette azt, a ki távol minden önzéstől tanult és véletlenül rabbi széket nyert.

A zsidó ifju sohasem lépett ebbe az iskolába, hogy kenyerét kereshesse, törekvése csak az volt, hogy a talmudban jártasságot nyerjen. Legnagyobb ambíciója az volt, hogy sorompóba léphessen és a talmudistákkal versenyezessen. Bámulandó a szorgalom és a kitartás, a mit a talmudi téren kifejtettek. Ott találtak vigaszt és szellemi szórakozást. Igen, midőn a zsidót mindenütt visszautasították, midőn tiszta homlokát a Kain bélyeggel bélyegezték, midőn a guny maró lugjával leforrázták, akkor visszahúzódott és a talmudban kárpótlást keresett. Ezt meg is találta. A talmud tanítója volt, a ki őt oktatta, dajkája, a ki neki mesét mondott, ha félt; humorisztája, a ki neki talpraesett, és találóan sujtó humort kölcsönzött, hogy az ellenség zaklatásait nyugalommal eltűrhesse.

A jesiváh tulajdonképpen harczmező volt, a hol szellemi fegyverekkel vívtak és harczoltak. Magas széken ült a rabbi, a ki arcának verejtékével méhszorgalommal fáradozott és éleszü homlokát ránczba szedte a talmud egyes tételei felett. Körülötte talmudisták gyülekeztek, a kik, miként a régi görög bölcsek tanítványai visszafójtott lélekzettel hallgattak az ő szavaira.

A fejedelem több napig megvendégelte Saadiást, s visszahelyezte előbbi tisztségébe. De az érzékeny sértések megrogálták eg szségét, a derék ember csak 5 évig viselheté a gaoni méltóságot, mire aztán 50 éves korában meghalt. (942.)

Saadiás a zsidóság egyik legkitünőbb tudósa volt. Kitünt, mint bibliafordító, magyarázó s vallásbölcész. Ő volt az első, ki a bibliát arab nyelvre fordította, s magyarázatokat irt hozzá, melyekben a hagyományos határozatokat a Szentírás egyszerű kifejezéseivel összhangzásba hozni iparkodott. Legjelentékenyebb műve; Emunot We-Deot (hit és bölcsekedés). E művében tárgyalja a világnak semmiből való megteremtését, Isten létét és egységességét, tárgyalja a lélek lényegét, a megváltást, a jutalmat és büntetést, stb. eszlét. Nemcsak a maga vallását támogatja észbeli okokkal, hanem a keresztyénség alaptanai ellen is kikél. Ezen művet arab nyelven írta, Juda ibn Tibbon fia héberre fordította, Fürst J. pediglen németre ültette át. Ezen kívül még számtalan nyelvtudományi és vitakozási dolgozatokat irt, szintugy több templomi költeményt, melyek a Steinschneider M.-tól felfedezett Siddurban foglaltatnak.

Kevés idővel Saadiás halála után megszűnt a gaonátus Surában, s az ottani főiskola több, mint 700 esztendei fennállása után bezárattott.

A karaiták.

A 8-ik század közepén a kalifák birodalmában a karaiták felekezete támadt. Ez a szóbeli törvényt elvetette, és az írás betűjéhez ragaszkodott Minek okáért az »Írás fiának« (B'ne-Mikrá) is neveztetnek. Szellemi utódai ők a sadduceusoknak. Réges-régen, mielőtt még a karaitáknak hire járt volna, a babyloniai, syriai és palaestina zsidók között volt oly párt, mely a Talmud ellen kikelt s arra törekedett, hogy a hagyománybeli törvényektől szabaduljon. Ezen pártból származtanak a Syriából való Serini

Ő most egy nehéz talmudi kérdés megoldásával foglalkozik, éles szellemével csüri-csavarja, hogy a gordiusi csomót megoldja. Először különféle véleményeket szórogat ki, a kritika bonczkése alá veszi és itt-ott saját megjegyzéseit is megmondja. Ezek a leszürödött megjegyzések lassankint üzi-k-füzi egymást, míg végre ösvetömörülnek és jegezesednek és így egy egészet képeznek. Miután e keretbe vágó forrásokat már kimérette, miután ezeket geometriai pontossággal és máthematikai biztossággal felbonczolta, akkor még egyszer tér vissza és a logika zsinormértékével épületét vizsgálja, vajjon elég erőse és vajjon kellő helyen van-e minden része.

Ilyen jellegű volt a talmudi előadás, a melynél ifju és öreg szórakozott. Ott élesítették eszüket, és a szívet is nemesítették meg. Mert a talmud gyakran pihenőt nyújt a szellemnek és az érzelem világába tereli át a buvárkodót.

Fesztelen házi köntösben jelenik meg előttünk és a fántázia sasszárnyain bejáratja az egész mindenséget. Innen van, hogy a jesiváh egykor csak áldást és üdvöt hozott, mert ez volt az egyedüli hely, a hol a zsidó jellemét és szívet nemesítette.

De most van-e még valami hivatása? Nincs, és inkább csak megakadályozza a haladást. Lejárt már az ideje és csak rejtélyes alaknak tekinthető, a melynek minél előbb a szinpadról lelépni kell.

A szabadság hajnala felvirradt és a zsidónak nyitva állanak a tudomány termei. A józaneszü zsidó sietett is ezekbe a termekbe, hogy műveltséget szerezvén lépést tarthasson a kor igényeivel. Ő mindig tudta, hogy nem maradhat tétlenül, neki is a tudomány felépítéséhez hozzá kell járulni.

A talmudot lehet tehát tovább is tanítani, érdemes, hogy a tudományos pályára lépett szellemek behatóan

és az Ispahanból való Abu-Isa, kik mint messiások léptek föl.

A karaiták tulajdonképeni megalapítója: Anán Dávid fia. Ő tudós, de dicsvágyó ember vala s boszankodván azon, hogy őt mellőzték, midőn iskolafőnököt választának, sokféle üldöztetések után, hiveivel együtt. Jeruzsálembe vándorolt. Ott templomot épített, és megalakította az első karaita községet. Anán abban is tön ujtást, hogy a 4-ik napon század óta közkézen forgott naptárt elvetette, s a hónap kezdetét a holdjulásnak a látókörbe való föltünésétől számította. A második ünnepnapot pedig elvetette.

A karaiták szigoruan ülik meg a szombat napját s ragaszkodván a Szentírás eme szavaira: »Minden lakóhelyeiteken tűz ne égjen szombat napján« a gyertyavilágítás vagy tüzrakás szombat napján tilos náluk. — Házu kból sem távoznak el szombat napkor, nem metélik össze az étkeket, s nem használnak gyógyító-szert. Lényegesen különböznek a rabbanitáktól az ünnepnapok ünneplésében és az istentiszteletben. Megtartják a czi-czithre vonatkozó parancsolatot, de tephilint és mezuzát nem ismernek ott. A karaiták csakhamar elterjedtek Egiptomban és más országokban. Még most is vannak karaita községek Krim szigetén, Chersonban, Nikolajewben, Odeszszában, és Oroszország más vidékein. Mesterségekkel, földműveléssel és kereskedéssel foglalkoznak s kitűnnek szorgalmuk, szigoru becsületességérzetük és erkölcsük által. Állítólag évszázadok óta nem került egy karaita a törvények elé, kit áthágásért vádoltak volna.

A karaiták irodalmilag is igen tevékenyek voltak, de irodalmukból csak igen kevés ismeretes. Legjelentékenyebb írók a következők: Juda, Elia Hadassi fia, a ki Konstantinápolyban (1149) »Eskol ha-Kofer« című művében vallásbölcseletet irt. Továbbá Áron, József fia, (az öregebbik) ki orvos volt, s szintén Konstantinápolyban (1294) a Szentíráshoz irt magyarázatot.

A Nikodemiából származó Áron, Elia fia nagytu-

oglalkozzanak vele, mint az ókor egyik legnagyobb irodalmi emlékével, de a jesivák eltörlelendők. A szeminarium hosszú vajadások után jött létre és mit csinálnak most a jesivák szószólói? Lármát csapnak és látogatóit üldözik és zaklatják. Valahányszor ők a zászlót kibontották, rendszerint hívókra is találtak, kik a szeminarium talmudelőadásait kielégítőnek nem találják. Mi e fölött nem vitatkozunk, bár nézetünk az, hogy ha a szeminariumban csakugyan elhanyagolnák a talmud tanítást, ez nagy hiba volna. De mennyire kárhozzátandóbb az, ha valaki a mai viszonyok közt kizárólag talmudot tanul, mint a jesiván? Összegyűlt itt mindenféle ifju, a kiket senki sem kérdi mit csinál, senki sem vonja kérdőre, hanem kénye-kedve szerint cselekszik. Tétlenül lézengnek ott, az időt füstfellegek közt eltöltve. Hiszen a szegény rabbi nem isteni lény, hogy mindent éber szemmel kíséressen. Vállára sok gond nehezedik, mert reá a hitközség vezetése van bízva, a mi sok munkával jár. Nincs ideje, hogy tanítványaival foglalkozzék. És így ezek elzültenek és elvadulnak. A jesivák már többé nem felelnek meg a régi szellemnek mert míg azelőtt azért özönlött ide a zsidó ifjuság, hogy tanuljon, most azért keresi fel, hogy ürügye legyen a koldulásra.

A komolyabb törekvésű ifjak megünják ezt a dicsőséget és mennek a szeminariumba. A sok közül csak kevesen válnak be és csak a legjobbak részesülnek a felvétel szerencséjében. És mily szomorú esztendő várnak itt reájuk! Vagy nem elszomorító-e ha az ember látja, hogy felnőtt ifjak, a kik a talmud rengeteg tömkelegét bejárták a kik minden zeg-zugában majdnem othonosak, most szakállalan ifjonczok közzé kerültek és merészröptü elméjüket a conjugatio bilincseivel lenyüggözik? Jób féle türelem kell ahhoz, hogy ne essenek kétségbe. De mit csinálnak ez ügyefogyottak? Midőn még fiatalak voltak, akkor

dományu férfi volt (1350). Ő a karaita hitczikkelyeket „Ecz-Chajim“ czimű műbe foglalta és »Kether Tóra« czimen az Ötkönyvhöz magyarázatot írt. Elia, Moses Besiczi fia, a karaita tanok összefoglaló művét, „Aderet Eliáhu-t“ írta s ezt az ő tanítványa es sógora Kaleb Afendopoló, a karaita polyhistorikus folytatta. Vele záródik le a karaita irodalom, mely részben kéziratban őriztetik.

A samaritánusok.

A zsidóságnak egy másik, öregebb szektája a samaritánusok, kik szintén csak kevés számban léteznek még. Ők magukat »Somrin« azaz: a törvény őrzői néven nevezik. A zsidók pedig kuteusoknak nevezik őket, mivel a pogány gyarmatosok, kiket Salmanaszor Samariába telepített le, Babelből Kutából és más helységekből jöttek, »az oroszánoktól való félelemből“ a zsidó isteni tiszteletre tértek, a nélkül, hogy pogány hitüket egészen elvetették volna. Időjártával egészen megzsidósodottak, sógor-ságra lépven a zsidókkal. Mikor Ezrá, Jeruzsálemben a templomot ismét felépítette, ők is részt akartak venni az építkezésben, azonban Zerubabel ezt nem engedte nekik, ezért elkeseredtek s a templom építését, hogy megakadályozzák, mindent elkövettek. Fokozta elkeseredettségüket később még az is, hogy Nechemja parancsolatához képest, mindazon zsidók, kik idegen nőkkel egybekeltek, tőlük és gyermekeiktől is elválandók valának. De voltak, kik ezen parancsot nem teljesítették; nevezetesen ezek között Manasse, ki Eljasib főpap unokája, s a samaritánusi Sanbalát veje volt. Ez azután a jeruzsálemi templomhoz hasonlólag a samaritánusoktól szentnek tartott Gerizim hegyén épített templomot, melyben ő lett a főpap és sajátos istentiszteletet rendezett be. Ez által a választási szakadás teljessé vált s a kölcsönös gyűlölet mindinkább fokozódott, különösen, mióta őket a Mákkabeusok sanyargatták, elpusztítván templomukat és Samária városát.

A samaritánusok abban különböznek lényegileg a zsidóktól, hogy csak Mózes 5 könyvét ismerik el, mint

négy fal közt elszigetelve, talmudi könyvek közt elásva, éltek; mostfelnővén, leesett szemeikről a hályog és látják, hogy köd előtte, köd utána. És nehogy a hidat maguk mögött egészen le ne rontsák, kénytelenek újból kezdeni és küzködni. A jesivák tanulóiból csak sajnálatra méltó alakok lesznek, még a héber tudományt sem birják, mert mihelyt felnőnek és iparkodásuknak sikertelenségét belátják, megszünnnek a jesivákat látogatni.

A mai világban a hol az anyagosság döntő tulsulyra emelkedett és a zsidónak pályája elé ezer akadályt gördítenek, valóságos szerencsetlenség a talmudot csupa plátói szeretetből tanulmányozni. Mindenki czélt tűz ki maga elébe, erejét és velejét használja fel, hogy ezt elérje. A talmudista azonban, kinek szeme előtt semmi czél sem lebeg, elveszti a tanulás iránti kedvet. Másképp volt hajdan, a mikor a talmudistáknak még volt valami jövője. Most azonban nincs; a régi jó idő elmúlt s így csak a nyomornak vannak kitéve a jesivák növendékei.

Jacobi.

Főt. Friedlieber Ignác hitszónok

— szept. 19. Ungvárott tartott beszédéből. —

Halottatok tegnap este, az ünnep megnyitásakor ama régóta ismert, kesergő dallamot, mely elhangzott a kántor ajkairól, melyből népünk százados üldöztetése oly siránkozó hangon szól hozzánk. Mi köze, — kérdem — e szívzaggató dallamnak, ama rideg szöveghez, mely annak alapjául szolgál, és mi megrendítő van abban a szövegben, hogy oly dallam kíséri azt, mely mélabus hullámzataival mélyen hatja meg még azt is, ki a szövegből egy betűt sem ért? — Mi különös van amaz imában, hogy az háromszor is énekeltetik el, hogy azzal kezdik az Isten-tiszteletet a zsidóság legszentebb napján és hogy az ün-

Istentől származott művet s ennek betűjéhez ragaszkodnak. Őt könyvük szövege, mely héberül ugyan, de samaritánusi betűkkel van írva, sok féle, nagyrészt önkényes változtatásokat mutat. Az ötkönyvön kívül még Josua egy könyvük is van, mely azonban a mienkétől egészen elüt. Ez későbbi keletű, telve mesékkel és történetekkel Hadrián császárig viszik.

A szombaton kívül, a melyen ők sem gyujtatnak sem gyertyavilágot sem tüzet, s mindenféle munkától tartózkodnak, még a következő hét ünnepet ünneplik: u. m.: a pesách ünnepet, melynek előestéjén az egész község számára nagy ünnepélyességgel vágnak le egy barányt. Ez az egyedüli áldozat, melyet a samaritánusok még most is áldoznak. Hét napig eszik a kovásztalan kenyeret, de csak az első és hetedik napot tartják meg, mint ünnepet a seuvoth ünnep előtt való harmadik nap a »Sinai napja«, mikor az egész tórat felolvassák. Ugyanezt teszik a hetek ünnepén is, mely náluk a pesách után való nyolczadik vasárnapra esik. Az ötödik ünnep a »roschhasónó«, a hatodik »jom kipur«, ezen napon az evéstől ivástól, alvástól és egymástól való beszélgetéstől tartózkodnak és 24 órán át a zsinagógában részint legszebb énekeiket énekelve, részint az egész tórat felolvassva időznek. Az utolsó ünnep a »sátrak ünnepe«, ekkor csokrokka feldíszítve bucsujárásban indulnak a Gerizim hegyéhez, s sátrakban laknak. Noha a samaritánusok a vallástörvények megtartásában igen szigorúak, mégis pogányoknak tartatnak, mivel a Talmud állítása szerint rézgalambot imádtak.

Régepte Egyiptomban, Szíriában és más vidéken laktak. Most csak Nablusban, Jeruzsálemtől 12 órányira fekvő városban tartózkodnak s főpapi uralom alatt állanak. Földműveléssel, kereskedéssel és kézművességgel foglalkoznak. Szellemi termékekben igen szegények, tudósaik közül némelyike az ötkönyvhöz magyarázatokat írt. Volt köztük egynéhány költő és orvos is.

nép előestéje attól nyerte nevét? Mit tartalmaz tulajdonképen az a Kolnidre?

Első tekintetre úgy látszik, hogy az nem egyéb mint valami jogi reversalis, melyben előre kinyilatkoztatjuk, hogy minden fogadalom, eskü és átok, mellyel a következő évben enmagunkat sujtánók, érvénytelennek tekintendő. Ellenségeink valóságos reservatio mentalist csináltak e Kolnidréről, mely szerint a zsidók e szent napon előre absolutióért, bünbocsánatért esedeznének elkövetendő csalásaikért, hamis eskükért. O mennyit kellett nekünk szenvednünk e gaz ráfogás, ez indokolatlan, légből kapott insinuatio miatt! Pedig a szöveg határozottan mondja, hogy itt csak oly esküről, fogadalomról van szó, mely saját személyünkre vonatkozik, s azért arra magyarázzák ezt hittudósaink, ha p. o. valaki nemes fölgerjedésben, buzgó jámborságtól sugallott lelkesedésben avagy ellenkező indokokból kifolyó izgatottságban, elhamarkodva oly fogadalmat tesz, melyet higgadt pillanatok beálltával, physikai lehetetlenség teljesítenie. Így például ha valaki tulbuzgóságból azt a fogadalmat tenné, hogy folytonosan böjtöljön egy héten át, minden megszakítás nélkül, — vagy ha valaki apjával való meghasonlás alkalmából arra esküdne meg önmagában, hogy soha sem beszél többé apjával. Ilyen és hasonló fogadalmakra vonatkoztatják hittudósaink a Kolnidrét, hogy azok érvényteleneknek tekintessenek, a mennyiben önkivüli állapotban tétettek, és így beszámítás alá nem jöhetnek, de korántsem oly kötelezettségekre, melyeket harmadik személyek irányában vállalunk. Az ily fogadalmak, szerződések sőt még ígéretek is, nem bonthatók fel az érdekelt fél beleegyezése nélkül.

Amde mindezek, mint a józan ész sugallta dolgok maguktól értetődnek, és ezekre nem lett volna szükség külön imát formulázni. — vagy legalább nem szereztek volna ily száraz, jogügyi nyilatkozathoz oly szivrendítő dallamot, a minő a Kolnidre, mely a zsidóság valamennyi templomában egyformán, hagyományos változatlanságban énekeltetik el.

Ezen nehézséget csak úgy fogjuk megérteni, ha a Kolnidre keletkezését gondosan szemügyre vesszük. A Kolnidre eddig felhozott magyarázatai mind nem helyesek.

A Kolnidre a spanyol inquisitio idejében vette eredetét, midőn elődeink ezrei máglyára vettek vallásukhoz való ragaszkodásuk miatt, midőn sokan kényszerűségből, hogy üldöztetéstől menekülhessenek, vallást cseréltek, áttértek ugyan az uralkodó hitre, de csak külsőleg, — míg bensőleg továbbra is hű zsidók maradtak és titokban őseik Istenét imádtak, miként azelőtt. Marranoknak nevezték azokat, és az inquisitio poroszói azokat is tüzzel vassal pusztították, a hol csak megleshették őket titkos, sőt magános istentiszteletüknél.

De akadtak ezen álkeresztények között olyanok is, kik elég merészek voltak, habár életük kockázatával, a zsinagógába menni az engesztelő napra, hogy legalább egyszer az évben, e nagyfontosságú ünnepnapon imádkozhassanak hittársaikkal egyetemben.

Már most az a kérdés merült fel a zsidók körében, vajjon hittársaknak tekintendők e még ezen, kényszerűségből más hitre tért egykori hitfelek, és való e őket befogadni a zsidóság egyetemébe és velök együtt végezni az imát, miután a zsidóságot egyszer leesküdték és az év folytán gyakran kényszerültek oly hitet vallani külsőleg, mely tényleg ellenkezésben volt benső meggyőződésükkel?

E kérdésre a Kolnidre volt a válasz, melyben az

álkeresztények ünnepélyesen kinyilatkoztatták, hogy mindazon fogadalmak és eskük, melyek tulajdonképeni vallásuk megtagadása céljából kierőszakoltatnának részükről, mind érvénytelenek, mert nem szívből fakadók, — s így továbbra is zsidóknak tekintendők, habár nyilván nem is gyakorolhatnák vallásukat.

Ily ünnepélyes nyilatkozat mellett, mi sem állott többé útjában annak, hogy együttesen végezhessek engesztelő imákat a többi, hitőkben külsőleg is hű maradt zsidóval. Azért a község legtekintélyesebb tagjai, a rabbi és előljáró, kik mintegy az égi és földi hatóságot képviselték, Isten és a zsidóság egyetemének nevében megadták hitfeleiknek az engedélyt, az áttértekkel együtt imádkozni.

Miután ezen ünnepélyes nyilatkozat az ismert szivreható dallamban mindig hangosabban és hangosabban és hangosabban elénekelve háromszor elmondattott, megadatott a szegény áttérteknek, kik kényszerhelyzetükben másképp nem is cselekedhettek, az absolutio, mintegy a zsidó népegyletem részéről.

Most már megérthetitek kedves hiveim, miért e búskomor dallam, melynek minden hangjából a lemondás keserű érzete szól, és mely annyira felel meg a zsidó nép ezredéves üldöztetés keltette hangulatának.

Napjainkban nem vettetünk ugyan máglyára vallásunk miatt, nem üldöztetünk oly kegyetlenül mint a középkori századokban, — de ha a mai felvilágosodott kor szak daczára mégis el vagyunk kárnoztatva bizonyos tekintetben szenvedni öröklött vallásunkért, — el ne csüggedjünk azért. Vegyünk példát ősi hitbajnokainktól és maradjunk tántoríthatlanul hivei apáink vallásának, mert jönni fog egy jobb kor, midőn meg lesz bocsátva a népek milliói részéről ama legnagyobb vétkünk, hogy t. i. — zsidóknak születünk és azok maradni kívánunk.

Felhívás előfizetésre!

Azon t. előfizetők számára, kiknek előfizetésük október hó elsején lejár, lapunk mult heti számához postautalványokat mellékelünk azzal a kérelemmel, hogy megrendeléseiket mielőbb megújítani méltóztassanak.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve	8	frt.
Félévre	4	»
Negyedévre	2	»

Az előfizetési pénzek a kiadóhivatalba (V. ker., hajnal-utca 2. sz. küldendők.)

A kiadóhivatal.

HIREK.

— Az erdélyi magyar közművelődési együlethez, mint értesülünk, alapító tagképen eddig körül-belül 20 zsidó hitközség járult. Mi ezt a tényt természetesen örövendetes tudomásul vesszük, mert kívánjuk, hogy menél többen vegyenek részt a hazafias cél előmozdításában. A zsidóságtól — mint felekezettől, bár nem lehet kérni semmit mindaddig míg más felekezetet sem szólítanak fel az adakozásra. De egyes zsidók mindenesetre felkérhetők, hogy az együletet támogassák. Az »Ell.« ama kívánsága, hogy a börze, az irodák mint »zsidó intézmények« adakozzanak — egyszerűen abszurdum. Hogy a börze nem zsidó intézmény — azt a leggyengébbek is tudják, az irodáknak pedig pénzük nincsen, de ha volna is, ép oly kevéssé lehetne tőlük követelni, hogy a felekezet nevében adakozzanak, mint például a szolgabírói hivaltaltól, hogy a járás lakosságának adóját fizesse meg.

— Hymen Torday Armin budapesti kereskedő f. é. október hó 6-án tartja esküvőjét Weisz Szerén kisasszonnyal, Weisz Eliás kereskedő bájos leányával G. Pinczehelyen.

— Feldmann József. az orsz. rabbi képző intézet IV. éves hallgatója jövő hó elsején az isteni tisztelet alatt, az intézet templomában, délelőtt fél 10 órakor hit szónoklatot tart magyar nyelven.

„Az Anker.“ A legutolsó évi zárlat szerint a halálesetre nyere-ménnyel biztosítottak az évi díj 25%-kát kapják osztalékképpen. Az 1885-ik évben lejárt gyermek-biztosításokra (E. táblázat) 37.2% nyere-mény osztalék esik s így minden biztosított 1000 frt helyett nyere-ménnyel együtt 1372 frt fizetett. Folyó év július hóban 662 bevallás 1.418,721 frt összeggel lett benyújtva. Kiállított 555 szerződés 1.214,697 frt tőkéről. 1885. január 1-től benyújtott 5565 bevallás 12.206,589 frt összeggel, s kiállított 5228 szerződés 11.516,658 frt tőkéről. A biztosítási állomány 1884. végével 73914 szerződésben 139.264,818 frt volt. Fennállása óta a társaság lejárt biztosítások után 40 millió frtot fizetett. Díjtáblázatok s felvilágosítások a magyarországi vezérügynökségnél Budapest, V., Gizella-tár 6. szám alatt nyerhetők.

Szerkesztői üzenetek.

H. Samson. Ön három kérdést intéz e lap szerkesztőségéhez melyekre ezennel van szerencsénk válaszolni. 1) „Lefoglalható-e az ő felsége a király által az irodához utalványozott iskolai czélokra szánt összeg a hitközségnek az iroda iránti tartozása fejében? Nem! Az irodának a hitközség nem tartozik semmivel, mert az iroda fentartási költségeit nem a hitközségek adóiból, hanem az iskolaalapról fedezik: de ha a hitközségek adóiból fentartatnék is, még akkor sem volna szabad az irodának királyi adományt, mely iskola czélokra van szánva, a kérdéses adó fejében megtartani. Ez a felelet magában foglalván második kérdésére adandó válaszunkat is — még csak a harmadik kérdésére, mely szerint a jogorvoslat hol keressék, válaszunk az, hogy tessék a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fordulni és ott a kérdéses adakozási összegnek az iroda által való kiadását kérelmezni.

K. urnak Pápa. Elkésett. Mikor a levél kezünkhez jutott, e lap már sajtó alatt volt.

P. M. urnak Sz. Cseh. Kérelmét tartalmazó levelező lapját a Franklin társulat irodájába küldtük, hogy mint az említett könyvek kiadója rendeltetési helyükre küldje.

Sz. B. urnak Pozsony. B. J. ur megbízhatatlan. Sokat ígér és keveset sem vált be. Azokhoz az emberekhez tartozik, kik csak mások szivességét akarják élvezni, de viszonzószolgálatra kötelezetteknek nem tartják magukat.

Gelb S. Cseese. Tény az, hogy a honfoglalás alkalmával már laktak zsidók e hazánkban. De a magyarokkal is jöttek be sokan, kik az Árpádok alatt nagy befolyást gyakoroltak a közügyekre. Mindezekre aézve Kohn Sámuel budapesti rabbi könyve bővebben értesítheti. Lapunkban csak rövid kivonatban jelentek meg az említett könyv történeti adatai és mi szívesen teljesítenők kérelmét, ha ez adatokat tartalmazó számok mind el nem fogytak volna.

H I R D E T É S E K.

GUMMI és HALHÓLYAG.

Legfinomabb és legbiztosabb elővigyázati készülék minden következmény ellen, csak valódi párisi garantiroztatik, tuczatja 1, 2, 3, 4 és 5 frt. — Legfinomabb párisi óvó-szivacsok. tuczatja 2, 3 és 1 frt. — Legfinomabb hölgy-preservatífs, darabja 2 frt. Kitűnő sutpeusoriumok darabja 1 frt; 1 frt 50 kr, 2 frt és 3 frt. — Küldi titoktartás mellett, használati utasítással.

Jul. Reif, specialista, WIEN, IV., Margarethenstrasse 7.

!Ternó!! Ternó!! Ternó!

Tekintetes Mihalik János műszámfejtő urnak Budapest, kerepesi ut 74. szám, I. emelet 7. ajtó.

Sokáig éljen az emberek legnemesebiké, a világ leghíresebb számfejtője, Mihalik János ur, ez ki szellemi tehetsége és bámulatos szám-tani tudománya által oly számokat fejt, melyek okvetlen megjelennek a kis lottóban s ez által minden szenvedőnek, a ki tudományát igénybe veszi, segítséget nyújt. — Én is ama szerencsében részesültem, hogy a Mihalik János urtól kapott 29. 71. 37. számokkal a f. hó 12-én tartott Triesti huzáson 4800 frtos ternót nyertem. — Kis városunk egész lakossága el van telve e nagy számfejtő iránti bámullattal, a ki kivülem bizonytal szám-talan embernek hozott tudománya által szerencsét és áldást. Kívánom és ohajtom az emberiség érdekében, hogy sokan vegyék igénybe a nagy matematikus tudományát és bölcsességét s tudom, mindnyájan meg fognak győződni arról, hogy csakis Mihalik János ur az egyedüli megmentőnk, aki bennünket bánat, bu és gondtól megment, ki legnagyobb inségünkben segít rajtunk és szerencsét hoz reánk. — Kötelességemnek tartom e szerencsés esetet a valósághoz hiven köztudomásra juttatni és felszerkenteni a t. cz. lottójátszó közönséget, hogy haladéktalanul forduljon Mihalik János urhoz, mint a szerencsevezetőhöz, mivel egyedül az ő segítségével lelhetjük szerencsénket. — Tartsa meg az ég még soká nemesszivü jóltevőmet, Mihalik János urat az összes emberiség javára, szegény embertársaim boldogítására!

Kiváló tisztelettel maradtam

Várady Béla.

Pa. Péz, 1885. szeptember 16 án.

Mihalik János urhoz Budapest, kerepesi ut 74. sz. I. em. 7. ajtó intézett levelekhez kéretik válasz végett 3 drb. 5 kros bélyeget csatolni.

Budapesti
KIÁLLITÁSI SORSJEGYEK á 1 frt

4000
nyeremény

Főnyeremény
készpénzben csak 1% levonással

1000.000 ft

továbbá 20.000 frt 10.000 frt értékben

11 sorsjegy 10 frt

Kiállitási sorsjáték-kezelőse Budapest, Andrásy-út 43.

Árverezés

alkalmával rendkívüli olcsó ár mellett megszerzett 1650 drb kitűnően szabályozott, pontosan járó, és minden anyag nélkül önvilágító

inga-órák

harangütésű-ébresztővel,

2 aranyozott súlylyal, és ingóval felszerelve, általam mától fogva rövid ideig csak

2 frt 45 kr.

leszállított ár mellett áruba bocsájtatnak.

Ezen pompás és fölötté kitűnő órák, diszes nagyszerű díófa, gömbkeretekbe foglalva, minden szoba díszére válik, és az aranyárnyékkal számozott számlap önvilágítási erőért

10 évi kezesség vállaltatik

Megrendelések csak egyedül általam eszközöltetnek, utánvétel mellett szigoru pontossággal, mivel más oldalról hirdett efféle órák érvénytelenek. Csomagolási díj csak 30 kr.

Depót leuchtender Uhren „FEKETE“

Wien, 5. Bez. Hundsturmstrasse 18.